

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

**GÜNLÜK BASIN
ÖZETLERİ**

**30 Mart 2020
Pazartesi**

RESMÎ GAZETE'DE BUGÜN

30 Mart 2020 Pazartesi

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

MİLLETLERARASI SÖZLEŞME

— 23/7/1990 Tarihli ve 90/676 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Onaylanan “Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterilerine ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi”nin Feshedilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Adına 29/11/2016 Tarihinde Budapeşte’de İmzalanan ve 7225 Sayılı Kanunla Onaylanması Uygun Bulunan Ekli “Futbol Maçlarında ve Diğer Spor Müsabakalarında Bütüncül Bir Emniyet, Güvenlik ve Hizmet Yaklaşımı Üzerine Avrupa Konseyi Sözleşmesi”nin İlişik Beyanla Birlikte Onaylanması Hakkında Karar (Karar Sayısı: 2327)

CUMHURBAŞKANI KARARLARI

— Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanan Hazine Desteğine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (Karar Sayısı: 2325)

— Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Sistemine Devlet Tarafından Taahhüt Edilecek Reasürans Desteğine Dair Karar (Karar Sayısı: 2326)

YÖNETMELİKLER

— Ankara Üniversitesi Güneydoğu Avrupa Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik

— Ankara Üniversitesi İşletmelerde Yenilikçilik ve Girişimcilik Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik

— Ankara Üniversitesi Kuzey Amerika Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik

— Ankara Üniversitesi Politik Psikoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik

— Fenerbahçe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği

— Mardin Artuklu Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği

Piyasalarda yeni haftanın ilk rakamları

Piyasalarda koronavirüs etkisi sürüyor. Hafta sonunda salgının yayılım hızıyla ilgili gelen haberler borsaların yeni haftaya negatif başlamasına neden oldu. Asya borsaları ekside seyrederken petrol 17 yılın dibine geriledi.

30 Mart 2020

Küresel piyasalarda geçtiğimiz hafta yaşanan hızlı yükselişler cuma günü yerini düşüşe bırakmıştı. Cuma günü yaşanan sert satışlarda hafta sonu riskini almak istemeyen yatırımcıların davranışları etkili olmuştu. ABD borsaları cuma günkü kapanışlarda yüzde 4'lerin üzerinde değer kaybetmişti.

Borsalar haftaya ekside başladı

Dünyanın birçok ülkesinde salgın etkileriyle mücadele sürerken hafta sonu yayılımın hız kesmeden devam etmesi piyasaların haftaya moral bozukluğuyla girmesine neden oluyor. Haftanın açılışını yapan Asya borsalarının tamamında eksiler görülüyor. Japonya borsası NIKKEI 225, yüzde 3'ün üzerinde 'satıcılı' seyreliyor. ABD vadeli gece yarısı negatif seyrederken sabaha karşı hafif artıya geçti.

Yurt içi piyasalarda ekonomik veri bulunmazken koronavirüse ilişkin gelişmeler takip edilecek. Dolar/TL güne 6,50'nin hemen altında el değiştiriyor. Euro/TL ise 7,19 seviyelerinde...

Petrol fiyatları 17 yılın en düşükünde

Petrol fiyatları, koronavirüs için karantina tedbirlerinin dünyanın en büyük ekonomilerinde artması ve buna bağlı olarak, arzın artmakta olduğu bir ortamda talebin hızla düşmesinin etkisi ile 17 yılın en düşük seviyesine indi.

Çin'den faiz ve likidite hamlesi

Çin Merkez Bankası (PBOC), 17 Şubat'tan bu yana ilk kez finans sistemine API yoluyla likidite enjekte etti ve Aralık 2018'den beri en uzun hareketsiz dönemini sonlandırdı. Banka ayrıca kredi faizini de düşürdü.

PBOC böylelikle, koronavirüs salgınının kötüleşen ekonomik etkisine tepki çerçevesinde, bankalara verdiği kredilere uyguladığı faizde 2015'ten bu yana en büyük indirimini gerçekleştirmiş oldu.

Kefalet 500, kaynak limiti 50 milyar liraya çıktı

Kredi garanti kurumlarınca sağlanan kefalet bakiyesi 250 milyar TL'den 500 milyar TL'ye, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kredi garanti kurumlarına aktarılacak kaynak sınırı da 25 milyar TL'den 50 milyar TL'ye çıkarıldı.

30 Mart 2020

Kredi garanti kurumlarına sağlanan Hazine desteğine ilişkin kararda değişiklikler yapıldı. Kararın tanım maddesine, Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası "kredi veren" olarak tanımlandı. Bu maddede Hazine destekli kredi kefaleti kullananları tanımlayan yararlanıcı başlığında yer alan "KOBİ tanımını haiz yararlanıcılar ile KOBİ tanımı dışında kalan diğer işletmeleri" ibaresi "Hazine destekli kredi kefaleti kullanan gerçek ve tüzel kişileri" olarak değiştirildi.

Resmi Gazete'nin bugünkü sayısında yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararıyla, karar kapsamında kredi garanti kurumları tarafından verilen kefaletlerin toplam bakiye tutarı 250 milyar TL'den 500 milyar TL'ye, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kredi garanti kurumlarına aktarılacak kaynak sınırı da 25 milyar TL'den 50 milyar TL'ye çıkarıldı.

Karar kapsamında ayrıca, yatırım kredileri için ana para ödemesiz döneme ilişkin faizlerin tahakkuk ve tahsil edilmesi için öngörülen bir yıllık süreye, ihtiyaç duyulması halinde bir ay ilave yapılması hüküm altına alındı.

Karara göre, Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası'na, kredinin açılış tarihinden başlamak üzere bireysel ve işletme kredilerinde 96 ay, yatırım kredilerinde ise 156 ayı aşmamak üzere birden fazla yapılandırma yapabilmek ve kredinin vadesini değiştirebilme imkanı tanındı.

Her bir yararlanıcı için Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek kefalet limiti; gerçek kişi yararlanıcılarda 100,000 TL olarak tespit edilirken, KOBİ tanımını haiz yararlanıcılarda azami 12 milyon TL'den 35 milyon TL'ye, KOBİ tanımı dışında kalan tüzel kişi yararlanıcılar için ise azami 200 milyon TL'den 250 milyon TL'ye çıkarıldı.

Ancak karara eklenen bir geçici maddeyle, kefalet limitlerinin 31 Aralık'a kadar; KOBİ tanımını haiz yararlanıcılar için 50 milyon TL, KOBİ tanımı dışında kalan tüzel kişi yararlanıcılar için ise azami 350 milyon TL olarak uygulanması hüküm altına alındı.

Diğer bir geçici maddeye göre, kredi garanti kurumları tarafından verilecek yeni kefaletlerde; kararın (b) bendi kapsamında kullanıcının vergi dairesine ve SGK'ya vadesi geçmiş borcunun olmaması, varsa bu borcun kefaletle sağlanan krediden, borcun %20'sini aşmaması şartıyla öncelikle olarak ödenmesi şartı da 31 Aralık'a kadar aranmayacak.

Petrol fiyatları 17 yılın dibini gördü

Petrol fiyatları, koronavirüs nedeniyle talebin düştüğü bir ortamda arzın artması ile birlikte 17 yılın en düşüğüne geriledi. NYMEX ham petrol 20 doların altına gerilerken brent petrol 23 dolara kadar çekildi.

30 Mart 2020

Petrol fiyatları, koronavirüs için karantina tedbirlerinin dünyanın en büyük ekonomilerinde artması ve buna bağlı olarak, arzın artmakta olduğu bir ortamda talebin hızla düşmesinin etkisi ile 17 yılın en düşük seviyesine indi.

Vadeli petrol kontratları Londra'da yüzde 7.6 düşerek Kasım 2002'den beri en düşük seviyesine inerken, New York ham petrolü varil başına 20 doların altına geriledi. Fiziki petrol piyasaları, virüs kısıtlamalarının talebi azalttığı ve Suudi Arabistan ve Rusya'nın piyasa payını genişletmek için üretimi artırarak fiyat savaşına girmesi ile birlikte fiyatların rekor çeyrek dönem düşüşünü gerçekleştirmeye hazırlandığı bir ortamda, ham petrol depolamakta zorluk çekiyor.

Suudi Arabistan Cuma günü yaptığı açıklamada, Moskova ile üretim kısıntıları ya da üreticilerden oluşan OPEC + koalisyonunu genişletme hakkında temas kurmadığını açıkladı. Rusya da, Enerji Bakan Yardımcısı Pavel Sorokin'in 25 dolar seviyesindeki petrol fiyatının rahatsızlık verici olduğunu, ancak ülke üreticileri için bir felaket olmadığını söylemesi ile birlikte geri adım atmayacağını işaret etti.

KOBİ'lerin ticari alacak sigortasına reasürans desteği

KOBİ'ler ticari alacaklarını ödenmeme riskine karşı sigortalama imkanına sağlayan ticari alacak sigortası reasürans desteği sağlanacak.

30 Mart 2020

KOBİ'lere yönelik ticari alacak sigortası sunulmasını içeren devlet destekli sistem kapsamında

Olağandışı Riskler Yönetim Merkezi'nin üzerinde kalan ve teminat verilen riskin yüzde 50'lik kısmı için yüzde 75 ve üzeri, kalan yüzde 50'lik kısmı oluşturan pay için ise yüzde 110 ve üzeri reasürans desteği sağlanacak.

Resmi Gazete'nin bugünkü sayısında yayımlanan devlet destekli ticari alacak sigortası sistemine devlet tarafından taahhüt edilecek reasürans desteğine ilişkin karar, 1 Nisan 2020

- 1 Nisan 2021 arasında akdedilecek sigorta sözleşmelerini kapsıyor.

Buna göre, söz konusu sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan, ancak reasürans ve retroesyon yoluyla transferi yapılamayan risklerin hasar prim oranı; sistemin işletilmesi için

görevlendirilen Olağandışı Riskler Yönetim Merkezi'nin üzerinde kalan ve teminat verilen riskin yüzde 50'lik kısmını oluşturan pay için yüzde 75 ve üzeri, teminat verilen riskin kalan yüzde 50'lik kısmını oluşturan pay için yüzde 100 ve üzeri reasürans desteği taahhüt edildi.

Reasürans desteği ihtiyacının ortaya çıkması durumunda, söz konusu tutar, Olağandışı Riskler Yönetim Merkezi'nin talebi üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçesinden ödenecek. Karar,

1 Nisan'dan geçerli olmak üzere bugün yürürlüğe girdi.

Bilim Kulu üyesi açıkladı: “Önümüzdeki 5 gün çok kritik”

Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mehmet Ceylan, Hürriyet gazetesi yazarı Fulya Soybaş’a yaptığı açıklamalarda önemli uyarılarda bulundu. Önümüzdeki 5 günün çok kritik olduğunu vurgulayan Ceylan, tedbirlerin daha sıkı hale getirilmesi gerektiğini söyledi.

Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mehmet Ceylan, Türkiye’nin salgında oldukça kritik bir dönemde olduğunu belirterek, hastalığın en üst seviyeye ulaşmasının an meselesi olduğunu söyledi. Önümüzdeki 5 günün hayati önem taşıdığını vurgulayan Ceylan, tedbirlerin daha sıkı hale getirilmesi gerektiğinin altını çizdi.

[Hürriyet gazetesi yazarı Fulya Soybaş’a](#) konuşan Prof. Dr. Mehmet Ceyhan’ın açıklamaları şöyle:

Bilim Kurulu üyesi ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Ceyhan “Çok kritik bir dönemdeyiz. Hastalığın ‘peak’ noktası yani en üst seviyeye ulaşması an meselesi. Bu nedenle önümüzdeki 5 gün hayli önemli. Hastalığı kontrol etmek için tedbirleri daha sıkı almazsak bu noktadan sonra virüsün yayılmasının kontrol edilebilmesi daha güç hale gelebilir” diyor.

Ceyhan, vaka sayısının ne zaman maksimum düzeye çıkacağını hiçbir ülke tarafından kesin olarak bilinmeyeceğini belirterek şu örneği veriyor: “Hiç tedbir almadık diyelim, okullar, işyerleri, kafeler açık. O zaman yaklaşık 2 buçuk ayda bu hastalık nüfusun yarısına yani 40 milyon kişiye bulaşır. Diyelim ki tüm tedbirler yüzde yüz uygulanıyor. Kimse çok zorunlu haller dışında sokağa çıkmıyor. Virüs ne yapacak? Bulaşacak insan bulamayacağı için ortadan kaybolacak.”

İKİ ÖRNEĞİN ARASINDAYIZ

Prof. Dr. Ceyhan, Güney Kore örneğini hatırlatarak sosyal izolasyonun tam sağlanması ve kimsenin evden çıkmaması halinde salgının 2 ay içinde bitebileceğini söylüyor ve ekliyor: “Biz, verdiğimiz 2 örneğin arasında bir yerdeyiz. Maalesef insanların yarısı kurallara uymadı (iş nedeniyle dışarı çıkmak zorunda kalanları kastetmiyorum). Halen de kurallara uymayanlar var. İki arada durduğumuz için de salgının ne zaman biteceğini söylemek çok zor. Sokağa çıkma yasağı ya da sıkıyönetim ilan etmeden de alınacak sıkı tedbir ve denetimlerle bu iş çözülebilir. Ama insanların bilinçlenmesi şart. Yoksa ufuk karanlık.”

YAZ GELİNCE SALGIN BİTMEMEYECEK

Prof. Dr. Ceyhan hava sıcaklığı arttıkça (haziran-temmuz gibi) virüsün kendi kendine yok olacağı algısının ise yanlış olduğunu söylüyor. Ceyhan “Bu salgının bitmesinin hava sıcaklığı ile ilgisi olmayacak. Ya şansınıza virüs bir mutasyona uğrayacak, bulaşma özelliğini kaybedecek ya da siz işi şansa bırakmayacak tüm önlemlerinizi alacaksınız” diyor.

İtalya’dan, İspanya’dan daha kötü duruma gelecek ülkeler olduğunu söyleyen Ceyhan’a ‘Biz o ülkelerden biri miyiz?’ diye soruyorum. Cevabı net: “Bu, tamamen insanların alınan önlemlere ne kadar uyacağına bağlı. İtalya ve İspanya hiç önlem almamış ülkeler değil ama bakın insanlar kurallara uymadı ve ne oldu? İpin ucunu kaçırdığınız zaman nereye gideceği belli olmaz. Sonra alınacak önlemler de pek işe yaramaz. Hep şunu düşünmek lazım. 1 gün sonra bu salgını kontrol etmek bugünden sonra daha zor olacak. Öbür gün yarından daha zor olacak. Vaka sayısı arttıkça iş zorlaşıyor. 2 bin kişiyi toplumdan izole etmek başka 10 bin kişiyi başka.”

İstihdamı ve kırılgan kesimleri korumak için 6 somut öneri

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Serdar Sayan ve Dr. Güneş A. Aşık, DÜNYA'nın çağrısına katılarak, korona günlerinde istihdamı ve kırılgan kesimleri korumak için faydalı olacağını düşündükleri bazı önerileri kaleme aldı.

30 Mart 2020

Giriş

Aralık 2019'da ortaya çıkan Covid-19 salgını ekonomik etkileri açısından, bugüne kadar gördüğümüz hiç bir şoka benzemiyor. Üretim ve talep daralması el ele gidiyor. Üstelik de hem arz yakasını hem talep yakasını birlikte vuran bu ekonomik etkiler, hemen hemen bütün ülkelerde eş zamanlı olarak ortaya çıkıyor. Kelimenin tam anlamıyla küresel bir şoku yaşıyoruz. Gezegenimizi böylesine sarsan salgını Harvard Üniversitesi'nden Kenneth Rogoff bir "uzaylı istilası" na benzetiyor. Covid-19'un yaratacağı kayıpların dünya gayri safi hasılasının %10'u ile %15'i arasında olabileceği, böylece 1929 yılındaki Büyük Buhranın etkilerini ikiye veya üçe katlayabileceği yönünde tahminler yapılıyor.

Tahribatın nihai büyüklüğü pandeminin ne kadar süreceğine bağlı ve bunu da şu anda kestirmek oldukça zor. Yine de istihdam kayıplarına dair değişik ülkelerden gelen veriler şimdiden ürkütücü. ABD ekonomisinde sırf 14 Mart-21 Mart arasında 3 milyondan fazla işsizlik sigortası başvurusu yapılmış olduğu tahmin ediliyor. ABD'de işsizlik oranının yüzde 30'lara varabileceği telaffuz ediliyor. İsrail'de 2019'un son çeyreğinde sadece yüzde 3,6 olan işsizlik oranı, başta turizm ve diğer hizmet sektörlerindeki işten çıkartmalarla yüzde 16,5'a fırlamış. Bu oranın önümüzdeki dönemde yüzde 25'e varabileceği konuşuluyor. Türkiye ise bu salgına zaten çok yüksek olan (2009 krizindeki değerleri de aşan) işsizlik oranlarıyla yakalandı: TÜİK 2019'un genel işsizlik oranını yüzde 13,7; tarımdışı işsizlik oranını da yüzde 16,0 olarak açıkladı. Zaten çok yüksek seyreden işsizliğe, Covid-19 yüzünden eklenecek işsizler ve bu boyutlarda işsizliğin özellikle düşük gelirli hanhalklarının gelirlerinde yol açacağı yıkım sorunu ekonomik ve toplumsal bir sorun olmanın ötesinde, büyük çaplı bir insani sorunun da habercisi.

Nasıl bir sorunla karşı karşıyayız?

Yaklaşan felakete karşı acilen önlemler üretmeye ihtiyaç var. Ancak Covid-19 salgınının aynı anda hem arz, hem de talep yönlü bir şok olması uygun önlemler bulmayı zorlaştıran bir unsur. Ayrıca talep daralması yaşayan pek çok sektörde bu daralma ekonomik nedenlerle değil, insanların evine kapanması –dolayısıyla alış verişi yapamaz hale gelmeleri– yüzünden

yaşandı (en azından başlangıçta gördüğümüz talep şoku büyük ölçüde bu kapanmadan kaynaklandı ve perakendeden sonra tedarik zincirinin diğer halkalarını da etkilemeye başladı). Bu yüzden de, talep artırıcı fiyat indirimlerine zemin hazırlayacak maliyet düşürücü destekler ve vergi indirimleri gibi geçmişte yaşanan bazı ekonomik durgunluk ve kriz dönemlerinde işe yarayan geleneksel önlemlerin bu kez işe yarayacağı çok kuşkulu. Mesela, Türkiye’de açıklanan önlem paketindeki havayolu ve konaklama sektörlerine sağlanan vergi indirimlerinin talepte ciddi bir canlanma yaratmasını beklemek hayalcilik olur. Bu sektörlerin hedef kitlesinin önemli bir bölümü bırakınız fiyat indirimini, üste para verseniz bile talebini artırmayacak. (Esasen talebin artmaması şimdilik halk sağlığı açısından da tercih edilir durum muhtemelen.) Keza sürecin nasıl gelişeceği ve ne kadar süreceğine dair mevcut belirsizlik de birçok sektörde talebi olumsuz etkiliyor.

Salgın ekonomiyi, bazı firma/sektörlerde üretimi sürdürmeyi imkansız hale getirerek, bazılarında ise yaşanan talep daralması yüzünden üretme ihtiyacını düşürerek ya da ortadan kaldırarak vurdu. Sorun sadece doğrudan etkilenen sektörlerde yaşanan olumsuzluklardan ibaret değil. Bu sektörlerde faaliyet gösteren firmaların girdi temin ettiği, tedarik zincirinin başka halkalarındaki başka sektörlerden firmalar da etkileniyor. Ekonominin tümünde borç-alacak zincirlerinin işlerliği de tehdit altında. Sürecin ne kadar devam edeceği de belirsiz.

Bu ortamda yaratıcı önlemler tasarlamak ve bunları acilen yürürlüğe koymak gerekiyor. Önlem alınması gereken çok alan var ancak biz burada 1) ücretli çalışanların işten çıkartılmalarını önlemeye yönelik olarak alınabilecek bazı önlemler ile 2) yaşamını ücret ya da ücret dışı gelirlerle temin eden insanların yaşadıkları gelir kayıplarını telafi etmek üzere yürürlüğe konabilecek kimi önlemlere yoğunlaşacağız. İstihdamı koruyucu önlemlerin, hem üretimdeki düşüşleri (özellikle stoğa üretim yapma şansı olan imalat sektörü işletmelerinde) hem de gelir kayıplarını ve bunların toplam talebi daraltıcı ikinci tur etkilerini sınırlayacak etkiler yapması beklenmeli. Hanehalklarına sağlanacak nakit gelir destekleri ve borç ertelemeleri gibi önlemlere de hem yaşanan toplumsal ve insani sorunları hafifletmeleri hem de toplam talebi canlandırmaya katkıda bulunmaları nedeniyle çok ihtiyaç var. Bu tür desteklerin salgından nispeten az etkilenen gıda, tekstil gibi sektörlerde talebi canlı tutarak ek istihdam kayıpları olmasını önleyici katkıları da olacak kuşkusuz.

Ne yapılıyor? Başka ne yapmalı?

Türkiye’de hükümetin 18 Mart’ta açıkladığı 100 milyar TL’lik tedbir paketinin içeriği, istihdam kayıplarının yaratacağı sarmal etkilerin yeterince anlaşılmamış olduğunu düşündürüyor. Nitekim, (konut alımlarında peşinatların düşürülmesinin pakete konmasının yersizliği bir yana bırakılsa bile) açıklanan önlemlerin azımsanamayacak kısmının çözüme katkıda bulunma potansiyeli sınırlı gözüküyor. Bu krizde talebi düşüren asıl unsur, fiyatların yüksekliği ya da gelirlerin düşüklüğü değil, insanların satın alma davranışlarını kökünden değiştirmeye zorlayan ekonomi dışı bir tehdit ile karşı karşıya kalmaları. Arzdaki düşüşler ise kısmen sağlık risklerinin üretime ara vermeyi zorunlu kılmasından, kısmen de daralan nihai

tüketim talebinin tedarik zincirine yansımalarından kaynaklanıyor. Öte yandan, açıklanan önlemlerin önemli bir bölümü şirketlerin vergi/prim ve kredi borçlarının ertelenmesi ve yeni kredi kolaylıklarını kapsıyor. Ancak şirketler satışları yoluyla gelir sağlamadıkları sürece - yani yeniden talep canlanmadığı sürece- borçlarının ertelenmesi en iyimser ifadeyle geçici bir rahatlama sağlayacak. Çünkü virüse karşı konan sosyal-mesafe/ karantina/ sokağa çıkma kısıtlarının ne kadar süreceği belirsiz, fakat borçların ve kredilerin eninde sonunda ödenmesi gerekecek. Dolayısıyla borç-alacak zincirinin işlerliğini korumaya yönelik önlemler tek başlarına yeterli değil.

Mevcut pakette istihdama yönelik önlemleri şöyle sıralamak mümkün. Şokun etkilerini azaltabilmek için asgari ücret desteğine devam edilmesi (bu destek için 7 milyar TL'lik kaynak aktarılacağı açıklandı); esnek ve uzaktan çalışma modellerinin etkin hale getirilmesi; kısa çalışma ödeneğinin devreye sokulması, faydalanma kriterlerinin kolaylaştırılması ve hızlandırılması; iki aylık telafi çalışma süresinin dört aya çıkartılması. Bu önlemlerin yanı sıra sosyal yardımlar kapsamında en düşük emekli maaşının 1500 TL'ye çıkarılması ve ihtiyaç sahibi ailelere yapılacak nakdi yardımlar için ilave 2 milyar liralık bir kaynak aktarılması da açıklanan tedbirler arasında. 2 milyon aileye sağlanacak bu 1000TL'lik nakit desteği için nasıl bir gelir testi uygulanacağına dair detayları henüz bilmiyoruz ancak bu ve benzeri desteklerde kritik olan husus, hak ediş koşullarının yerine gelip gelmediğini anlamak için uzun sürecek bürokratik işlemlerden kaçınma gereği. Bu desteğe tekrar döneceğiz ama bu noktada "geç gelen adalet" gibi "geç gelen yardımlar"ın da işe yaramayacağını hatırlatmakta yarar var. Bir başka deyişle, temel amacın hak etmeyenlerin araya karışmasını önlemek değil, en çok ihtiyaç duyan ailelerin desteğe hızlıca kavuşması olduğu unutulmamalı.

Yukarıda sayılan istihdama yönelik tedbirlerden asgari ücret desteği, özel sektörün maliyetlerini düşürmek için işverenlere, işsizlik sigortası fonundan sağlanan bir destek. İŞKUR 2019 yılında 500'den fazla eleman çalıştıran işletmelerde çalışanlar için aylık 100 TL, 500'den az kişi istihdam edenler için ise 150 TL ödüyordu. 2020 için bu desteğin işletme büyüklüğe bakılmaksızın aylık 75 TL olacağı açıklanmıştı ancak korona önlemleri kapsamında bu miktarın 172 TL'ye çıkartılması söz konusu. 24 Mart itibariyle, korona önlem paketi kapsamında bu desteğe ayrılan bütçenin 7 milyar TL olduğu duyuruldu. İyi niyetli bir girişim olmakla birlikte bu destek asgari ücretten çalışmayı sürdürebilenlere yönelik. Salgına bağlı olarak asgari ücretten (ya da kayıtdışı olarak bunun da altında ücretlerle) çalışma şansını da kaybedenlerin yarasına merhem olmuyor.

Kısa çalışma ödeneği, kriz veya zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak en az üçte bir oranında azaltılması veya süreklilik koşulu aranmaksızın işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen en az dört hafta süreyle durdurulması hallerinde, bu işyerinde çalışan sigortalılara çalışmadıkları dönem için üç ayı aşmamak üzere gelir desteği sağlayan bir uygulama. Kısa çalışma ödeneği, sigortalının son on iki aylık prime esas kazançları dikkate alınarak hesaplanan günlük ortalama brüt kazancının % 60'ına denk geliyor. Bu

ödenekten, kısa çalışmanın başlamasından hemen önceki 120 günü kesintisiz olmak üzere, son 3 yıl içinde en az 600 gün prim ödemiş olanlar yararlanabiliyordu. Yeni koronavirüs tedbirleri kapsamında yapılan düzenlemeyle 600 gün şartı 450 güne, 120 gün şartı da 60 güne düşürüldü. Bu da olumlu bir düzenleme olmakla birlikte 1) sadece kayıtlı çalışanları kapsıyor; en kırılgan olan, kayıtdışı çalışırken işini kaybetmiş kesime bir çare sunmuyor 2) kayıtlı çalışanlar için de desteğin başlaması müfettiş incelemesine dayalı bir bürokratik süreç sonunda gerçekleşiyor. Bir kez daha hatırlatmakta yarar görüyoruz ki, bu programlarda temel amaç suiistimale önlemek değil. Gerçek ihtiyaç sahiplerini mağdur etmemek suiistimale engel olmaktan çok daha önemli.

Telafi çalışma teşviği ise çeşitli sebeplerle bir iş yerindeki normal çalışma süresinin azaldığı ya da durduğu durumlarda çalışanların ücretini aldığı, ancak çeşitli nedenlerle çalışmadığı bir süreyi sonradan çalışarak yerine getirmesine yönelik bir destek. Bu da önemli ve potansiyel olarak yararlı bir teşvik.

Uzaktan ve esnek çalışma mevzuatının daha etkin hale getirilmesine dair tedbir de olumlu olmakla birlikte, uzaktan çalışma imkanına sahip olanların büyük bölümünün nispeten yüksek kazançlı, nitelikli ve profesyonel meslek gruplarında olduğundan hareketle, bunun toplumun en kırılgan kesimlerine yönelik etkisinin sınırlı kalacağını tahmin ediyoruz. Ayrıca satış pozisyonlarında ve imalat, inşaat, tamir ve taşımacılık sektörlerinde çalışanların bu imkandan faydalanmaları pek mümkün görünmüyor. Dolayısıyla bu tedbirin, halk sağlığı açısından son derece yerinde ancak ekonomiye faydası muhtemelen kısıtlı olacak bir adım olacağını düşünüyoruz.

Tüm bu destekler içinde mevcut koşullarda en etkili olma potansiyeline sahip olan destek günlük kısa çalışma ödeneği. Açıklanan pakette yer alan SGK prim ertelemeleri gibi bazı önlemlerin imalat sanayi işletmelerindeki istihdamın korunmasına bir ölçüde yardımcı olacağını, ancak bunların etkisinin pek çok hizmet alt-sektöründe sınırlı kalacağını sanıyoruz.

Paketin en zayıf kaldığı alan doğrudan hanehalkına yönelik desteklerin azlığı. Düşük emekli maaşı alan emeklilere sağlanan destek ile Aile Bakanlığı tarafından belirlenecek 2 milyon aileye 1000 TL tutarında nakit yardımı olumlu ancak yetersiz adımlar. Çok sayıda ücretli ve kendi hesabına çalışan küçük esnafın gelirlerinin tamamını ya da önemli bir bölümünü kaybettiğini, bunların acil nakit desteğine ihtiyacı olduğunu unutmamak lazım. Mesela kapanan kafe, restoran gibi yerlerin sahipleri ve çalışanları için gelir kaybı çok yüksek ve bu durumu vergi indirimi vb. geleneksel teşviklerle telafi etmek mümkün değil. Bu tür işyerlerinin sahipleri için kredi borcu ertelemeleri var ama bu işyerlerinde işten çıkartılanlar, özellikle de tazminatsız çıkartılanlar, kayıtdışı çalıştıkları için işsizlik ödeneği de alamayacak olan insanlar. Bu kriz Türkiye’yi işsizliğin zaten çok yüksek olduğu bir sırada vurduğundan, kırılgan grupların büyüklüğünün zaten giderek artmakta olduğu bir döneme denk geldi. Özellikle kayıtdışı ya da mevsimlik çalışanlardan işini kaybedenlerin bir bölümü için kimi Belediyelerin sağladığı su borcu ertelemeleri gibi destekler dışında hiçbir koruma

mekanizması mevcut değil. Benzer biçimde, ev temizliği, çocuk ya da yaşlı bakımı gibi işleri yapan ve salgın yüzünden bu işlerini şimdilik kaybeden ve ezici çoğunluğu kayıtdışı çalışan insanların gelir kaybını telafiye yönelik mekanizmalar tasarlamak gerekiyor (bunların bir bölümü 1000 TL nakit desteği alacak grupta yer alacak olsa da, bir defaya mahsus olarak yapılacak böyle bir ödemenin yetersizliği çok açık).

Bu noktada Türkiye'deki işgücünün yapısına da göz atmakta fayda var. TÜİK'in rakamlarına göre 2019 sonu itibariyle Türkiye'de 28 milyon çalışan nüfus, 4,5 milyon da işsiz var. Geçici personel ve işçiler dahil kamuda istihdam 4,6 milyon. Kayıtdışılık oranı tarımda yüzde 87,7; tarım dışında ise yüzde 23,0. Toplamda 10 milyona yakın insan kayıtdışı olarak istihdam ediliyor ve buna kayıtdışı çalışan Suriyeliler dahil değil. Uluslararası Çalışma Örgütünün ISCO-08 sınıflandırmasına

sınıflandırmasına göre istihdamın yüzde 5,4'ü kanun yapıcı, yönetici ve müdür; yüzde 11,2'si profesyonel meslek grubuna ve yüzde 6,1'i yardımcı meslek gruplarına mensup; Yüzde 6,9 büro ve müşteri hizmetlerinde çalışırken, istihdamdakilerin yüzde 20,2'si hizmet ve satış elemanlarından; yüzde 14,2'si tarım, hayvancılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanlarından; yüzde 12,5'i sanatkarlardan; yüzde 9,2'si tesis ve makina operatörlerinden ve nihayet yüzde 14,2'si nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlardan oluşuyor. Eğer çok muhafazakar bir varsayımla, mevcut krizin en çok satış ve niteliksiz işleri vuracağını varsayarsak, hem virüse yakalanma hem de işsizlik riski altındaki istihdamın oranı yaklaşık yüzde 34,4. Buna büro ve müşteri hizmetleri, sanatkarlar ve makina operatörlerini de eklediğimizde oran yaklaşık yüzde 64,3'e çıkıyor.

Halen çalışan nüfusun yüzde 18,2'si tarımda; yüzde 0,4'ü madencilikte; yüzde 18,4'ü imalat sektöründe; yüzde 1'i elektrik, gaz, buhar ve kanalizasyonda; yüzde 5,5'i inşaat ve yüzde 56,5'i hizmetler sektöründe istihdam edilmiş durumda. Hizmetler sektörünün alt kırımlarından toptan ve perakende ticaret toplam istihdamın yüzde 14'ünü; ulaştırma ve depolama yüzde 4,5'ini; konaklama ve yiyecek hizmetleri yüzde 6,1'ini; finans, sigorta ve gayrimenkul faaliyetleri yüzde 2,2'sini; eğitim yüzde 6,4'ünü ve insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri yüzde 5,3'ünü barındırıyor.

Özetle, işgücümüzün profiline baktığımızda büyük ölçüde düşük ve orta nitelikli, yaklaşık üçte biri kayıtdışı çalışan ve yarısından fazlası hizmetler sektörü çalışanlarından oluşan bir istihdam yapısı görüyoruz. Bu tablo ve mevcut koşullar altında derin bir talep düşüşünün ve görülmemiş düzeyde bir işsizlik artışının önüne geçmek üzere önereceğimiz ek önlemler şöyle:

1- “Helikopter para” denilen, belli bir süre için her vatandaşa ya da çalışana doğrudan nakit yardımı yapılması. Bu birçok ülkenin yürürlüğe koyduğu bir önlem. Mesela yazının hazırlandığı gün itibariyle ABD'de her yetişkin bireye 1000 ABD doları ödenmesi gündemdeydi. AB'de de benzer ödemeler yapılmasına dair tartışmalar sürüyor. Bunlar

Türkiye’de 2 milyon haneye sağlayacağı açıklanan 1000 TL’lik nakit desteğinin muadili. Ancak maalesef hem meblağ, hem de kapsam bakımından bu desteğin canlandırıcı etkisi oldukça kısıtlı görünüyor. Bunun yerine, hem sosyal yardımlar veri tabanı hem de Maliye Bakanlığı’nın veri tabanı kullanılarak aylık kazancı asgari ücret ya da altı olan herkese daha yüksek miktarlar ödenmesi daha iyi bir politika seçeneği gibi gözüküyor. TÜİK’in hanehalkı işgücü mikro verileri 2018 yılında ücretsiz aile işçileri hariç istihdamın yaklaşık yüzde 61’inin aylık kazancının 2000 TL altında olduğunu gösteriyor (2018 yılında asgari ücret net 1603 TL idi). Kayıtlı istihdamın yaklaşık yüzde 55’inin; kayıtdışı istihdamın ise yaklaşık yüzde 95’inin 2018 yılında aylık geliri 2000 TL’nin altında kalmış. Dolayısıyla pakette hanelere nakit desteği için ayrılan 2 milyar TL yerine, belli bir gelir testi uygulanarak yaklaşık 10 milyon çalışan hedeflenebilir ve buna ayrılan kaynak 10 milyar TL’ye çıkarılabilir. (Hiç çalışan üyesi olmayan ve yoksulluk yardımları vb. ile geçinen hanelere mevcut destekler sürmeli.)

2- Devletin “son çare alıcısı (buyer of last resort)” olması, ya da en azından “son çare işvereni” rolünü üstlenmesi. Lokanta-kafe işletmeciliği, konaklama, toptan ve perakende satış sektörlerinden ve/veya satış pozisyonundaki istihdamdan başlanarak (yani ilk aşamada yaklaşık 6 milyon çalışan ile) krizden en fazla etkilenen sektörlerdeki işgücü maliyetlerinin bir süreliğine devlet tarafından karşılanması. Bu öneri kısa çalışma ödeneğine benzemekle birlikte, kapsamı çok daha geniş ve koşulsuz. Yeni geçirilen düzenleme ile kısa çalışma ödeneği şartları kolaylaştırılmış olsa dahi, başvuruların değerlendirilme süreleri ile teftiş süreleri dikkate alındığında bu tedbir kapsamında gereken hızda sonuç alınması hala kolay görünmüyor. Diğer taraftan devletin “son çare işvereni” olarak müdahale etmesi kayıtdışı işçi çalıştıran şirketlerin de çalışanlarını sigortalatmaları halinde de faydalanabilecekleri bir teşvik olarak sunulabilir ve kayıtdışını azaltmak için de etkili bir yöntem haline gelebilir. Bunun oldukça yüksek maliyetli olacağı açık olsa da, halen yaşadığımız kadar derin ekonomik daralma sürecinde çok ihtiyaç duyulan türde bir tedbir olacağını düşünüyoruz. Nitekim Fransa, Hollanda, Danimarka ve İngiltere gibi ülkeler geçtiğimiz günlerde çalışanlarını işten çıkarmayan şirketlerin brüt ücret yüklerinin yüzde 70-90’ını karşılayacağını duyurdular. OECD geneline baktığımızda üye ülkelerin yüzde 81’i işsiz kalan çalışanlara gelir desteği, yüzde 67’si ise istihdama korumaya yönelik şirketlere yardım sağlayacağını duyurdu.

3- 2008-2009 krizi sonrasında devreye sokulan ve İŞKUR’ca yürütülen Toplum Yararına Çalışma programlarını (TYP) da salgın yüzünden işini/gelirini kaybedenlere geçici istihdam sağlamak üzere revize etmekte ve canlandırmakta fayda var. Mevcut haliyle toplum yararına işler çevre düzenlemesi, okullarda temizlik, onarım, restorasyon, ağaçlandırma ve kamusal alanın yeşillendirilmesi gibi işleri içeriyor. Faydalananların asgari ücret karşılığı 9 ay boyunca istihdam edilmesini öngören TYP virüsle mücadele kapsamında tanımı genişletilerek kullanılabilir çok yararlı bir araç. Hastane ve kamusal alanların dezenfekte edilmesi, hastanelerin ek destek ve temizlik personeli ihtiyaçlarını karşılamak, koruyucu maske dikimi gibi işleri de kapsayacak şekilde genişletilecek TYP, salgın yüzünden işini ya da gelirini geçici olarak kaybedenlerin bir bölümüne çok yararlı bir istihdam ve gelir alternatifi sunabilir.

Kamusal alanların, Şu anda kapalı olan okul ve resmi dairelerin dezenfekte edilmesi gibi iŐlerin TYP kapsamında kısa süreli (ancak salgının seyrine gÖre uzatılabilir biçimde) ve esnek (sadece haftanın belli günlerinde çalıŐtırmak üzere) istihdama da izin verecek biçimde acilen yürürlüğe sokulmasının, başta gündelikçi olarak ev hizmetleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi iŐlerden temin ettikleri geliri geçici olarak kaybedenler olmak üzere önemli bir ihtiyacı karşılayacağını düşünöyoruz

4- İŞini kaybedenler için konut kiralılarının tamamen veya kısmen iki ya da üç ay için dondurulması ve bu meblağların ev sahiplerinin yıllık emlak, kira geliri vb. vergileri ile mahsuplaştırılması. Yunanistan işsiz kalan çalışanların Mart ve Nisan aylarında kiralılarının yalnızca yüzde 60'ını ödemelerine imkan veren bir düzenlemeyi hayata geçirdi. Japonya'da ise elektrik ve su gibi giderlerin ödemelerinin ertelenmesi imkanı verildi. Kira ve konut harcamaları bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de hanehalkı harcamaları içinde en büyük payı olan harcama gruplarından. TÜİK'in rakamlarına göre toplam harcamalar içindeki payı %20 (Kuzeydoğu Anadolu)-%30 (İstanbul) arasında.

5- SGK primlerinin altı ay ertelenmesi yerine bir aylığına (gerektiğinde uzatılmak üzere) sıfırlanması. Bunun yanı sıra kendi hesabına çalışanların kayıplarının kısmen telafi edilmesi de yine bir tedbir olarak düşünülebilir. Örneğin Almanya kendi hesabına ve bağımsız (freelance) çalışanların kayıplarını, bir önceki vergi yılındaki kazanç beyanlarına bakarak, telafi etmeyi taahhüt ediyor. Türkiye'de tipik olarak düşük beyanname vererek vergi kaçırın bu kesimin, bu yöntemle göre yararlanabileceği destekler ister istemez sınırlı olacağından, bu kesime seyyanen ödenecek nakit miktarı da belirlenebilir.

6- Tüm bu önerilerin yanı sıra, ülkemizdeki yaklaşık 3,8 milyon Suriyeli "koruma altında". Bunlar için nasıl destekler sağlanacağı büyük bir soru işareti. Zaten artmakta olan yabancı düşmanlığı dikkate alındığında, Suriyeliler için ayrılacak ilave kaynakların kamuoyu nezdinde popüler olmayacağı kesin. Ancak ortada devam eden bir insani kriz var ve büyük oranda kayıtdışı çalışan Suriyelilerin bu krizden çok daha kötü etkilenmesi muhtemel. Türkiye'de kayıtdışı çalışan Suriyeli sayısı yaklaşık bir milyon olduğu tahmin ediliyor ve bunun 200 bini çocuk. Bu olağanüstü koşullarda ne T.C. vatandaşlarını, ne de insani yardıma muhtaç Suriyelileri mağdur etmemek için diğer tüm kaygıların bir kenara bırakılması ve tüm kaynakların seferber edilmesi gerek. Bu kapsamda Suriyeliler için AB, Dünya Bankası ve UNHCR gibi uluslararası kuruluşlardan temin edilecek kaynakların artırılması için de çaba gösterilmesi hayati önem taşıyor.

Sonuç

Özetle, olağanüstü zamanlardan geçtiğimiz bilinciyle, açıklanan tedbirleri genişletmek ve özellikle istihdama yönelik ilave tedbirleri çok hızlı bir şekilde hayata geçirmek gerekiyor. Yukarıda altını çizdiğimiz üzere, çok keskin bir ekonomik daralmanın önüne geçmek için, faydalanıcı seçiminde hakkaniyet aramak adına bürokrasiyi uzun tutmak yerine mümkün

olduğunca çok ihtiyaç sahibine ivedilikle destek sağlamak gerekiyor. Salgının seyrine bağlı olarak, gerekirse enflasyon ya da kamu borç yükü kaygısı gözetmeden (Fransa, Danimarka ve İngiltere örneklerinde grldği gibi) faydalanma kriterlerini evrensel tutmak ve kısa bir süreliğine devletin son çare işveren olarak müdahale etmesine olanak tanımak gerekiyor. Unutmayalım ki evde kal çağrılarını ile sağlığını korumaya çalıştığımız iş gücünün yaşayacağı maddi ve manevi kayıpları kontrol etmediğimiz sürece bu virüsün ekonomi üzerinde yaratacağı tahribat daha da büyüyecek.

DR. GüNEş A. AşIK * VE PROF. DR. SERDAR SAYAN *,**

** TOBB EKONOMI VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT BÖLÜMÜ OğRETİM ÜYESİ
VE ** SPM DİREKTÖRÜ*

Et, yumurta ve bitkisel ürün stokumuz yeterli, herkes ihtiyacı kadar alsın”

Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Başkanı Ülkü Karakuş, “Gıdada aşırı talep normale dönmeye başladı. Petrol fiyatındaki düşüş hammadde maliyetini yüzde 30 civarında artırdı. Üretim süreci tehlikede, arpa ve mısırdaki gümrük vergisi sıfırlanmalı” dedi.

30 Mart 2020

Hüseyin GÖKÇE

Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Başkanı Ülkü Karakuş, gıda ürünlerine yönelik talebin normale dönmeye başlasa bile bazı vatandaşların gereksiz stok yapmaya devam ettiğini bildirdi. Buna karşın Türkiye’de yeterli miktarda gıda maddesi stokunun bulunduğunu vurgulayan Karakuş, petrol fiyatındaki düşüşle birlikte etanol üretiminin sıkıntıya girdiğini, hammadde maliyetinin de yüzde 30 arttığını aktardı. Ankara Sohbetleri’ne konuk olan Karakuş, Ankara temsilcimiz Ferit Parlak’ın sorularını cevaplandırdı.

• Türkiye ve dünya zor bir süreçten geçiyor, özellikle gıda üretiminin ön aşamasını oluşturan yem sektörü ne durumda?

Yem sektörü de tıpkı ülkemiz gibi zor günlerden geçiyor. Uluslararası piyasalarda yaşanan son gelişmeler, hammadde fiyatını aşırı yükselttiği gibi erişim de çok sınırlı kaldı. Son olarak dünya petrol fiyatının düşmesiyle birlikte, etanol üretilirken ortaya çıkan yem hammaddesi üretimi de durdu. Bu ürünün arzı durunca, başta soya olmak üzere alternatif protein kaynaklarının fiyatı çok yükseldi. Soyanın ton fiyatı 350 dolardan 450 dolara, 200 dolarlık ayçiçeği küspesi yüzde 15’lik artışla 230 dolara

yükseldi. Yanı sıra nakliye maliyetleri de ciddi ölçüde yükseldi. Şoförler taşıma işine girmek istemediği gibi, taşıma maliyetleri de yüzde 40 civarında artış gösterdi.

Yem sanayii bir ara endüstri koludur. Girdilerini büyük oranda bitkisel üretimden alır ve ürettiğini hayvansal üretime verir. Hububatlar, yağlı tohumlar ve bunların yan ürünleri gibi yem hammaddelerinin karma yem maliyetine etkisi yüzde 85-90 civarındadır. Yani karma yem fiyatlarının azalması veya artması daha çok yem hammadde fiyatları ile ilişkilidir. Bu nedenle yem fiyatlarının artış nedenleri irdelenirken yem hammadde fiyatlarına bakmak en doğru yaklaşım olmaktadır.

• Bu somut sorunların çözümüne yönelik neler yapılabilir?

Ekonomi yönetimi, stopaj, muhtasar gibi yükümlülüklerin beyanname ve ödeme sürelerini uzattı. Ancak biz sektör olarak önümüzdeki dönemde nelerle karşılaşacağımızı bilemiyoruz, ciddi bir belirsizlik var. Ulaştırma Bakanlığı'na, araç trafiğinde gerileme olduğuna ve lojistik maliyetleriyle ilgili acil önlem alınması gerektiğine ilişkin yazı yazdık.

"DÜNYANIN HER YERİNE GIDA GÖNDERİYORUZ"

•Koronavirüs salgını market raflarına yansıdı. Bu süreçte gıda maddesi üretiminde ve piyasaya sunumunda sorun var mı?

Son günlerde tüketicilerin koronavirüs nedeniyle özellikle gıda ürünlerinin bulunamayacağı endişesi ile panik halinde marketlere gidip ihtiyaçlarının çok üzerinde alışveriş yaptıklarını gözlemliyoruz. Türkiye'nin an itibarıyla hem bitkisel üretimde hem de hayvansal üretimde kendine yeterliliği üst seviyede. Özetle söyleyecek olursak, bitkisel üretimde un başta olmak üzere ekmek, makarna bulgur, nohut, pirinç gibi ürünlerde kendine yeterliliği de mevcuttur ve stokları da tüm ihtiyaçları karşılamak üzere müsaittir. Türkiye, hayvansal ürünlere geldiğimizde kırmızı et başta olmak üzere süt, yumurta, tavuk, hindi ve balık gibi ürünlerde de kendine yeter. Büyük üretici firmalardan aldığımız rakamlara baktığımızda gıda konusunda paniğe gerek olmayacak miktarda stoklar mevcut. Türkiye'de şu anda sınırların kapalı olmasından dolayı ihracata verilmek üzere üretilen ürünlerin de iç piyasada kaldığını hesap ettiğimizde korkulacak bir durum olmadığı aşikârdır. Ülkemiz 140'a yakın ülkeye un ihracatı, 101 ülkeye süt ürünleri ihracatı, 50-55 ülkeye de tavuk yumurta ve hindi gibi ürünlerin ihracatını yapmaktadır. Adeta dünyanın her yerine gıda gönderen bir ülkede gıda kıtlığından söz edilmemesi gerekir.

Bu noktada bazı market zincirlerinin 'ürün bulamıyoruz' açıklamalarının da çok doğru olmadığını söyleyebilirim. Üreticilerimiz, istedikleri kadar süt, et, yumurta gibi gıda maddelerini teslim etmeye hazırlar. Bir diğer önemli hammaddemiz yağlı tohumlara

ulaşım da durma noktasına geldi. şu anda sanayicimizin elinde yeterli stok var ama yarın bu stoklar da olmayacak. Bu yüzden arz açığıının karşılanması için, limanlarda bekleyen gemilere uygulanan prosedürün esnetilerek bir an önce millileştirmenin yapılması gerekiyor. Üstelik kur artışı sebebiyle arpa ve mısırdaki maliyet çok yükseldiği için bu aşamada gümrük vergilerinin sıfırlanması, manüpilatif fiyat hareketlerinin önlenmesi için çok önemli.

TÜRKİYE YEM SANAYİSİ, AB'DE BİRİNCİ SIRADA

• Bu gelişmeler dışında, Türk yem sanayisinin, dünya ve Avrupa yem sanayi içindeki konumu ve bu alandaki beklentilerinizi paylaşabilir misiniz?

Türkiye yem sanayisi son yirmi yıldır her yıl ortalama yüzde 10 büyüme gösteriyor ve karma yem üretimimiz yıllık 25 milyon tona ulaşmış durumda. Sanayimiz bu büyüme ile karma yem üretimi bakımından dünyada 7'nci, AB'de ise 1'inci sıraya yükselmiş durumda. AB- 28 ülkelerindeki karma yem üretimindeki büyüme ise son 20 yılda ortalama yüzde 1.5 seviyesinde. Sektörümüzdeki bu büyümenin AB ülkelerinden farklı olmasının bazı nedenleri var. Ülkemizin coğrafi ve iklim koşulları hayvansal üretimimizin daha çok entansif şekilde ilerlemesini teşvik etti. Yani Türkiye'de hayvan beslemede AB ülkelerine kıyasla daha fazla karma yem kullanılıyor. Sanayimizdeki karma yem üretim artışlarının devam edeceğini, ancak daha önce AB ülkelerinde olduğu gibi belli bir noktadan sonra daha düşük oranlarda gerçekleşeceğini öngörüyoruz. Bu büyüme öngörümüz elbette bazı kriterlere dayanıyor. Öyle ki Türkiye'de kişi başına hayvansal ürün tüketimlerinin gelişmiş ülkelere kıyasla düşük olması ülkemizin hayvansal üretim anlamında önünde bir gelişim potansiyelinin olduğunu gösteriyor. Bunun yanında hayvansal ürün ticaretinin önemli bir bölümü de Türkiye'nin komşusu olduğu ülkeler etrafında cereyan ediyor. Kişi başına hayvansal ürün tüketimimizin ve hayvansal ürün ihracatımızın artması da yem üretiminde artış anlamına geliyor. Ancak bu büyümeden; ekonomimizde iyileşme ve gelir seviyesinde artış olması durumunda söz edebiliriz.

Yatırımlarda eskiye göre gerileme var

- Mevcut yem sanayicileri içinde yeni yatırım yapmayı planlayanlar var mı? Yatırım iklimini değerlendirebilir misiniz?

Ülkemiz ekonomisindeki daralma, döviz kurlarındaki artış, sektör mensuplarımızın büyüme anlamında daha dikkatli ilerlemesine ve yeni yatırımlarını bir miktar ertelemesine neden oldu. İçinde bulunduğumuz dönemde yatırımlarda önceki yıllara kıyasla gerileme görülüyor. Ancak az da olsa yeni yatırımları da gözlemleyebiliyoruz.

- Karma yem sanayisinin hayvansal üretime ve ekonomimize katkıları neler?

Karma yem sektörü arpa, mısır, buğday, çavdar, gibi ürünlerin yanı sıra kepek, küspe, melas gibi gıda olarak tüketilemeyen ürünlerin yem olarak ekonomiye kazandırılmasını sağlıyor ve böylece hem ekonomiye hem de çevrenin korunmasına katkıda bulunuyor. Karma yem sektörü, kaynakların optimum fayda ile kullanılmasını, yüksek verim ve minimum maliyetle hayvansal gıda üretimini sağlıyor. Çoğu üretici yıl boyu kaba yem ve yem hammaddesini sürekli temin edemediği için yem fabrikaları üreticinin bu ihtiyaçlarını kesif yem sağlayarak gideriyor. Yıllık 50 milyar TL'ye yaklaşan cirosuyla karma yem sanayi, vadeli yem satışları ile hayvancılık sektörünü 10 milyar TL civarında dolaylı yoldan destekliyor. Ülkemizde 600'e yakın yem fabrikası bulunuyor ve bu fabrikalar kalite ve fiyat anlamında birbirleriyle sürekli bir rekabet halinde. Bu rekabetten ise en çok ülkemiz hayvancılığı fayda sağlıyor. Karma yem fabrikaları finansal gücü, teknik bilgisi, depolama ve nakliye avantajları gibi nedenlerle en uygun maliyetlerle karma yem üretebiliyor. Tüm bunlar göz önüne alınarak karma yemler üzerindeki olumsuz algının giderilmesi, yem kaynaklarımızın israf edilmemesi ve ülke hayvancılığımızın gelişimi için önem taşıyor.

Ormanlar/meralar sitelere manzarayken...

Yem, gübre hammaddelerinin (soya, a.sülfat...) 1 aylık fiyat artışı yüzde 30'a yaklaştı...

Dışa bağımlılığımız, istenilen fiyatın fazlasını versek de (korona nedeniyle) getiremeyişimiz ise endişeyi artırdı...

Başkan Karakuş'un anlattıkları mevcut duruma ve yapılması gerekenlere ışık tutuyor...

* * *

Koronayı suçlarken!

Yem ve gübre kaynağı olan 14 milyon hektar mera (kamulaştırıp ıslah etmediğimiz), 24 milyon orman alanımızı mı?

Site/konut/villalara manzara yaptık....

Aynı kültürel sosyal yapı sayesinde, 24 milyon tarım arazisinin en az 15 milyonunu en fazla yüzde 30 verimle işleyebilme vasfı da kazandık! **(Ferit PARLAK)**

Abdulkadir Selvi

Cinsel istismar ve kadına şiddet kapsam dışı

30 Mart 2020

İNFAZ indiriminden galiba en son Meclis'ten çıktığı zaman emin olacağız.

Çünkü paket bir daralıyor, bir genişliyor.

AK Parti, iktidar ve muhalefetin uzlaşmayla çıkardığı bir paket olması için muhalefete gitti. Karşılıklı olarak öneriler konuşuldu, eleştiriler not alındı, yeniden görüşülmek üzere vedalaşıldı.

CHP, cinsel istismar ve uyuşturucu suçlarının kapsam dışı bırakılmasını önerdi. Düşünce suçu kapsamında cezaevlerinde olanların da pakete dahil edilmesini istedi. İYİ Parti, takipsizlik ya da beraat alan KHK'lıların kamuya döndürülmesini, HDP ise terör suçlarının da af kapsamına alınmasını önerdi. Üzerinde çalışılabilecek bir zemin oluşmuştu. CHP Grup Başkanvekili Engin Özkoç, "Uyuşturucu ticareti, cinsel suçlar ve kadına şiddet konusunda hassasiyetimizi bildirdik" dedi. Bunun üzerine sosyal medyada CHP milletvekillerinin de aralarında bulunduğu bir grup "AKP düşünce suçlularını değil, uyuşturucuyu serbest bırakıyor" gibi "AKP'nin cinsel suçları ve kadına şiddeti serbest bırakmasına izin vermeyeceğiz" tarzında bir kampanya başlatıldı. Bu yaklaşım, süreci olumsuz etkiledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan da Adalet Bakanı Abdulhamit Gül ve AK Parti grup başkanvekilleriyle yaptığı toplantıda "Ortada fol yok yumurta yokken, henüz muhalefet partilerinin görüşleri alınıyorken, bazı muhalefet milletvekilleri ve sosyal medyada birileri 'AK Parti cinsel istismar suçlarını affediyor' diye haksız suçlamalarda bulunuyorlar. Yok böyle bir şey" diye tepki göstermişti.

Erdoğan daha önce de uyuşturucuyla ilgili baronlar ve satıcılar konusunda ayırım yapılması teklifi geldiğinde "Uyuşturucuyu affa karşıyım. Beni ikna edemezsiniz" diye tepki göstermişti.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, o toplantıda iki önemli talimat vermişti.

- 1- Terör, kadına ve çocuğa cinsel istismar ve kadına şiddet, adam öldürmeyle uyuşturucu kesinlikle kapsam dışında tutulacak.
- 2- MHP'nin hassasiyetleri dikkate alınacak.

Hafta sonu AK Parti ve MHP, ortak bir çalışma yaptı. Paket daraltıldı.

- 1- Terör,

- 2- Cinsel suçlar,
- 3- Kadına şiddet,
- 4- Adam öldürme kesin olarak paket dışında kaldı.

Uyuşturucu baronları kapsam dışı bırakılırken, satıcılar ve içiciler için bir çalışma yapılması gündemdeydi. Aynı şekilde örgüt yöneticileri kapsam dışı bırakılırken, yardım ve yataklık konusunun üzerinde çalışılacaktı. İnfaz paketiyle ilgili yayınlar bunların çalışılmasının da askıya alınmasına neden oldu. Eğer son bir pürüz çıkmazsa paket daraltılmış haliyle Meclis'e sunulacak.

YURTDIŞINDAKİ OPERASYON SIRASINDA NELER YAŞANDI?

KORONAVİRÜS salgınının Çin'den Batı'ya yayıldığı süreçte, Türkiye çok önemli bir operasyona imza attı. 45 ülkeden vatandaşlarımız ile Erasmus öğrencileri ülkemize getirildi. Zor dönemde yurtdışındaki vatandaşlarımız, devleti yanlarında gördü. Dışişleri Bakanlığı tarafından başarıyla yürütülen bu operasyonla ilgili insan hikâyelerini paylaşmak istiyorum.

Kriz bölgelerde dinamik süreç yönetimi gerekiyor. İtalya'da sıkıntılı bir bölgede bulunan 30 vatandaşımız büyükelçiliğimizle irtibat kuruyor. Uçağın kalkmasına birkaç gün var. Ama bölge sıkıntılı. Bunun üzerine onlar öncelikle o bölgeden çıkarılıp Roma'ya getiriliyor. Orada otellere yerleştiriliyor. İtalya o sırada Türkiye'de bulunan 100 vatandaşını götürmek istiyor. İtalya'ya destek veriliyor. Onlar da bunu unutmuyor. Yurtdışına uçuşlara kapattıkları halde THY'nin Roma ve Milano'dan vatandaşlarımızı getirmesine izin veriyorlar. Polonya'dan kaldırılacak uçakla Slovakya'dan iki öğrencimiz de gelmek istiyor. Ancak Polonya sınırlarını kapattığı için sıkıntı çıkıyor. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, "Gerekirse helikopterle Slovakya'dan Polonya'ya getirelim" diyor. Polonya makamları yardımcı oluyor, iki öğrenci önce Polonya'ya, sonra oradaki vatandaşlarımızla birlikte Türkiye'ye getiriliyor.

Everest'te mahsur kalan iki dağcıımız, irtibata geçip kurtarılmalarını istiyorlar. Bunun üzerine bir helikopter kiralıyor. Önce Katmandu'ya getiriliyorlar, sonra da uçakla Türkiye'ye.

'İTALYA'DAYIM NE OLUR BENİ DE KURTARIN'

İrlanda'dan Sivas'a getirilen öğrencilerimizin öyküsü de ilginç. Çünkü İrlanda'da sadece okullar değil öğrenci yurtları da kapatılıyor. 20-25 Türk öğrencinin önce bir yere yerleştirilmesi, sonra da Türkiye'ye getirilmesi sorunu ortaya çıkıyor.

İrlanda'da çocuklarımız önce bulunan misafirhanelere yerleştiriliyor, sonra Türkiye'den giden uçakla Sivas'a getiriliyor.

Furkan Özcan'ın tweet'ini ise aynen aktarmak istiyorum.

"Everest Dağı'nda mahsur kalan vatandaşlarımızı helikopterle kurtaran devletim. Ne olur beni de İtalya'dan kurtarın. Erasmus kazanıp okumaya geldim.

Geldiğimden beri evden çıkmıyorum. Psikolojim bozuldu. Tek başımayım, yardım edin."

Furkan bu mesajı 15 Mart günü atıyor.

24 Mart günü ise Furkan, Türkiye yolunda "Uağımıza bindik. İnşallah kazasız belasız bir yolculuk geçiririz" diye tweet atıyor.

Furkan zcan 28 Mart'ta ise şu tweeti attı: "Bugün beni bir abim aradı. Kendisi sayın devlet büyüğüm Dışışleri Bakanımız @MevlutCavuşoglu. Halimi hatrımı sordu, karantinadaki durumumuzu sordu, muhabbet edip, moral verdi. Böylesine yoğun bir süreçte Sayın Dışışleri Bakanımızın bu ilgisi için kendisine teşekkür ederim."

Yurtdışından vatandaşlarımızın getirilmesi operasyonunu başarıyla yöneten Dışışleri Bakanlığı'nı ziyaret ettim. Bu operasyonlarda büyük emeği olan Dışışleri Bakan Yardımcısı Yavuz Selim Kıran'la birlikte koordinasyon merkezinin çalışmalarını yerinde izleme fırsatı buldum.

Benden duymuş olmayın ama ülkemizde görev yapan bir ülkenin büyükelçisi de koronavirüsten dolayı karantina altına alınmış.

BAŞYAZI MEHMET BARLAS

Bugünün çocuklarının ve gençlerinin gelecek kuşaklara anlatacak çok şeyleri olacak...

65 yaşını geçenlerin ve benim gibi daha yaşlı olanların kuşaklarının, çocuklara ve gençlere anlatacak bizzat yaşanmış anıları çok fazla değildir. Olsa olsa çok partili demokrasiye geçişi ve sonunda bir başbakanla iki bakanın idam edildiği ilk askeri darbe olan 27 Mayıs 1960'ta yaşananlar anlatılabilir. Belki daha sonra her 10 yılda bir darbe olduğunu, Süleyman Demirel'in başbakanlıktan iki kez devrildiğini ve postmodern darbe olan 28 Şubat 1997'nin mimarlarından birinin de Demirel olduğunu falan anlatabilir sözünü ettiğim kuşakların mensupları...

Yolculuk bile yasak

Ama bugün çocuk yaşta olanlar ve gençler, gelecek kuşaklara bugünü anlatırlarken dinleyen çocuklar ve gençler "**Acaba bu anlatılanlarda abartı var mı**" diye düşünüp, kuşkulananlardır. Gerçekten bir düşünün... Bulduğunuz kentten bir başka kente yolculuk etmeniz yasaklanmış. Ancak valilikten alınan özel izinle bu yolculuğu yapabilirsiniz... Sanki savaş ortamı varmış gibi değil mi?

Farklı durumlar

Bugünleri anlatırken kim bilir belleklerde yer etmiş olan nice anı ön plana çıkacaktır? 65 yaşını geçmiş olanların yüz yüze kaldıkları dramatik koşullar mı? Rönesans'ın ülkesi İtalya'nın koronavirüs salgınına karşı yüz kızartıcı bir başarısızlığın simgesi olması mı? Akli başında bilinenleri bile zaman zaman akıl çizgisi dışına çıkıp uyarıları hafife almaları mı?

Nereden biliyordu?

Gelecek kuşaklara bunları anlatırken, belki kafanızı karıştıran kuşkuları hala gidermemiş olabilirsiniz. Mesela Bill Gates'in 2015'te yaptığı konuşmada koronavirüs günlerini ve çaresizlikleri, 4-5 yıl önceden nasıl olup da böyle ince ince bilebildiğini belki hala çözememiş olabilirsiniz... Belki de koronavirüs günleri ertesinde dünya siyasetinin ve ekonomisinin yeniden yapılanmasına bakarak "**Acaba her şey önceden planlanmış mıydı**" şeklinde bir cevapsız soru da olabilir zihninizde...

Kısacası bugünün çocuklarının ve gençlerinin gelecek kuşaklara anlatacak çok şeyleri olacaktır.

Ölü sayısı gizleniyor iddialar artarken...

[Orhan UĞUROĞLU](#)

İnşallah gizlenmiyordur, inşallah sağlık bakanı Doktor Fahrettin Koca'nın verdiği tüm rakamlar gerçektir. Ancak 4 gündür dikkatle izliyorum korona virüsten günlük ölü sayısı 15 - 16 - 17 - 16...

Milletin ağız torba değil, büzülüyor... Ölüm sayısının gizlendiği ve ölüm raporlarına, "**kalp krizi, KOAH, astım nöbeti**" şeklinde yazıldığı iddiaları giderek artıyor.

Korona Virüs nedeniyle hiç kimsenin hayatını kaybetmemesini elbette çok isterim ama eğer gerçek gizleniyorsa da şiddetle tepki gösteririm.

Günlerdir kimsenin aklına gelmeyi sorayım:

- Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a, ailesine ve bakanlarına Korona Virüs testi yapıldı mı?

- Erdoğan'a aile fertlerine ve bakanlarına test yapıldı ise sonuçları ne çıktı?

Edindiğim bilgiye göre bazı bakanlar Korona Virüs testi yaptırmadılar.

Bakanlar aklıma gelmişken Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Mehmet Cahit Turhan'ın gece yarısı 02.00'de görevden alınmasını da değerlendirmem gerekiyor.

Anayasanın 106. Maddesine göre;

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır.

5. Fıkra: *Bakanlar, Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludur.*

6. Fıkra: *Bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir.*

7. Fıkra: *Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir. (360 Milletvekili)*

8. Fıkra: *Bu kişilerin görevde buldukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da **beşinci, altıncı ve yedinci fıkra hükümleri uygulanır.***

Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanır.

Değerli okurlarım,

Bakanlar;

- Milletvekili değildir.
- Devlet memuru da değildir.
- Milletın bakanı da değildir.
- Siyasi sorumlulukları da yoktur.

Anayasaya göre milletin de devletin de memuru değil Erdoğan'ın çalışanıdır.

Gel denince gelirler, git denince giderler.

Eski Bakan Turhan'ın durumuna gelince;

- Yolsuzluk mu yapmıştır?
- Usulsüzlük mü yapmıştır?
- Erdoğan'ın talimatını mı yapmamıştır?
- Korona Virüs varken Kanal İstanbul için ön ihale yapması suç mudur?
- Bir müteahhitin işini yapmadığı ya da geç yaptığı için Erdoğan'ın kızıp görevden azletmesi midir?
- AKP ve MHP'liler bakan Turhan hakkında muhalefetin vereceği araştırma önermesine olumlu oy verecekler midir?
- Erdoğan neden kendisi ile görüşüp hizmetlerine teşekkür dahi etmemiştir?
- Ve ölünceye kadar dokunulmazlığı da sürecektir.

Bir de şöyle bir hukuki durum var:

- Bakan Turhan görevden alınmasına sanmam ama itiraz ederse göreve iade için başvuracağı yer Danıştay'dır.
- Danıştay bakar ve görevine iade ederse ne olur?

Danıştığım hukukçular bu sorunun yanıtını veremediler.

Değerli okurlarım,

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu hale getirildi, işte bu uygulamalarla yönetiliyor.

Bakanların sistem içinde de hukuki olarak, idari olarak hiçbir önemi olmadığını Recep Tayyip Erdoğan net şekilde ortaya koydu.

Bakanını kapının önüne koydu...

Peki, o halde yeni Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Adil Karaismailoğlu'nun, "**Cumhurbaşkanına layık olmaya çalışacağım**" sözünü neden garipsediniz ki?

Bu ucube sistemde bakanların görevi millete değil Erdoğan'a hizmettir anlayın artık...

Değerli okurlarım,

Bir vatandaşın çığılığını yazmıştım. Bana şu mesajı gönderdi:

"Bu gün Halk bankasından aradılar. Pazar günü aramalarına şaşırdım. Esnaf Kefalet üye olan esnaflara Vergi ve SSK borcu şartını kaldırmışlar.

ATO üyelerinde önümüzdeki günlerde bu şartlar kalkabilir. Siz evraklarınızı getirin gelişme olursa faydalanırsınız dediler. Yazınızın çok faydası oldu. Allah sizden razı olsun. Tüm mağdurlar adına teşekkür ederim."

Ah dedim keşke tüm yazdıklarımı dikkate alsalar...

İşte size bir çığılık daha:

"Öğretmenim. 35 yıl çalıştım. Emekli oldum.

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde yöneticiyim. Köşemize şu sorunumuzu ve çözüm bildiriyorum:

- 1. Korona virüs tam 2 bin 653 Rehabilitasyon Merkezini de vurdu.***
- 2. Bakanlık çalışmaları durdurdu.***
- 3. Ancak bakanlık "eğitim verilmediği için ödenek de vermem" diyor.***
- 4. SGK, vergi, kira gibi cari giderlerin ödenmesi ise devam edecek.***
- 5. Bu merkezlerde çalışan 38.000 civarındaki öğretmen ve diğer personel mağdur. Aileleri ile ortalama 120.000 kişi etkilenecek.***

Önerimiz:

- 1. Devlet ödenekleri yatırsın. Hem merkezler hem de 38.000 çalışan kurtulsun.***
- 2. Biz gece gündüz, cumartesi pazar çalışır telafi eğitimlerini tamamlarız.***

Lütfen köşemize taşıyın dedim. Niye? Köşede siz yazıyorsunuz ama biz o köşeyi çoktan sahiplendik, o köşe bizim, o köşe halkın." (Yusuf İPEKLİ)

İbrahim Kahveci

John Q!

Bir fabrikada işçi olarak çalışıyordu. Sağlık sigortasının kapsamının -tam süreli çalışmasına rağmen esnek çalışma sistemine indirildiğinden haberi yoktu.

Ne zaman ki, oğlunun kalp hastalığı çıktı, işte o zaman bunu öğrendi. Ama artık iş işten geçmişti. Oğlunun ameliyatı için 250 bin dolar gerekiyordu. Bu para ne kendisinde, ne de çevresinde vardı. Hastane oğlunu adeta evde ölmesi için taburcu etmeye kalktı. Para yoksa ameliyatta yoktu.

Denzel Washington'un başrolde oynadığı filmin kısa özetini verdim.

Bu bir film. ABD sağlık sisteminin aksaklıklarını ve paranın candan daha önde tutulduğu bir sistemi anlatıyordu.

John Q, vahşi kapitalizmde oğlunun hayatını kurtarmaya çalışan bir babanın adıydı.

***

Haber Global TV'de Dr Serdar Savaş acı bir konuşma yapıyor. Özeti şu şekilde: "İnsanlar keyfinden sokağa çıkmıyor. Sorumsuz vatandaşları bir kenara bırakıyorum ama asıl sokağa çıkmak zorunda olan vatandaşlar var. Sorumluluğu olmadığı halde mecburen dışarı çıkmak ve ekmeğini eve getirmek zorunda olan bir kesim var. Eğer bu ülke fakirini fukarasını, ekmeğini kazanmak için sokağa çıkmak zorunda bırakıyorsa ve bu insanlar sokaktan mikrop alıp eve götürüyorsa, devlet sosyal açıdan dezavantajlı olan gruplarını bugün korumayacaksa ne gün koruyacak? Bunu da söylemiyorsa zaten sosyal devletim falan demesinler. Problem olan ne?"

Ekmeğini çıkartmak için -zaten beslenmesi zayıf, zaten kötü koşullarda yaşayan, zaten elindeki koşulları sağlıklı olmayan fakirin fukaranın bu koşullarda mecburen sokağa çıkıp -öldüğü zaman da "Ee canım biz sana sokağa çıkma demiştik. Şimdi sen de öldün, napalım. Böyle bir şey yok, böyle bir şey yok"

***

Şimdi de bir kamyon şoförünün konuşmasını aktarıyorum:

"Şimdi diyorsunuz ya 'Evde kal Türkiye'. Nasıl kalalım baba. Emekli değilim, memur değilim, zengin değilim... İşçiyim ben. TIR şoförüyüm, çalışsam ekmek yok. Elektrigimi, suyum, kirayı ödeyemem. Bunları zaten ödememek ölmekten daha beter.

Siz 'evde kal' demeden önce, bir düzeni getirmeden önce... Daha doğrusu bizi rezil

etmeden önce kendinizi vezir etmeye çalışmayın. Bizi bu duruma getirmeden önce bizim için bir önlem alın. Biz de kendi hayatımız için bir önlem alalım.”

***

Evet, dünya artık eskisi gibi olmayacak. Bu çok açık belli. Devletler kendilerine vergi ödeyen vatandaşlarını ne kadar koruyabiliyor? Bu soru çok önemli..

Merkezi devletlerin çok yetersiz kaldığını gördük. ABD’de eyaletlerin Federal devlete çok ağır suçlamaları oluyor. İtalya, İspanya, İngiltere, Fransa önlem almada parasal kaygılarla çok geç kaldıkları aşikar.

Salgın gibi çok ağır toplumsal durumlarda -sorumsuz siyasetçilerin- kamusal sorumlulukları yeterince yerine getiremedikleri görüldü.

Hatta çok iddialı cümle kullanacağım: ABD’de Başkan Trump’ın bile seçimi görmeden görevden alınması veya yetkilerinin tırpanlanması gündeme gelebilir. Sermaye baskısı can güvenliğinin önüne geçerek önlemlerde gecikmeler yaşanmıştır.

O nedenle yeni bir düzen içinde neo-liberalizmin canına okunacaktır diyorum.

***

Bugün ülkemizde ‘Hazine garantili Müteahhitler’ en garantili kişilerdir. Yaptıkları yollardan, köprülerden, havalimanlarından kimse geçmese bile paraları ABD doları ve hatta dolar bazında ABD enflasyonu oranında da artış şeklinde garantilidir. İşçiye gelince ekmek arası ıspanak verilirken, hazine garantili müteahhitlere dolarlar ödenmektedir.

Şehir hastaneleri bile Hazine garantili müteahhitlerindir. Hastalıktan bile onlar kazanıyor.

Peki, ne olacak?

Bu sistem bu düzen böyle gidebilir mi?

O nedenle iki haftadır Hükümete sesleniyor ve en azından şehir hastanelerini derhal kamulaştırıp, müteahhitleri hastane işletmeciliğinden çıkartılmasını öneriyorum.

Bu yöntem hem Hükümete hem de Türk Milletine kazandıracaktır.

***

Vatandaşa bankaya git kredi al veya kredini uygun faizle ötele tavsiyesinde bulunmak bir çare veya paket değildir.

Çalışanlara “İşsizlik Fonunu” adres gösterip, “Kusura bakmayın Hükümetin fonu yok” demek acziyettir.

O nedenle elimizi başımızın arasına koyup “Biz ne yaptık ki şimdi gereken şeyleri yapamıyoruz” sorusunu ve muhasebesini yapmamız gerekiyor.

Soru: Kanal İstanbul ihalesinin zamanı mı şimdi deniliyormuş? O zaman neden bakanlık koltuğuna Kanal İstanbul’dan sorumlu bakan yardımcısı atanıyor?

Alaattin AKTAŞ

Söz vatandaşa, söz işletme sahiplerinde...

- *Koronanın yol açtığı ekonomik krizden etkilenmeyen neredeyse yok. Ama en önemli sorun işsizlik ve refah kaybı olacak.*
- *Kapanan işyerleri yüzünden bugüne kadar hep işveren konumunda olan yüzbinler de işsiz tanımına girecek. Dikkat ediniz, işsizliğin tanımı değişiyor artık.*
- *İnsanlar işlerini, işyerlerini ve daha kötüsü umutlarını yitirmek üzere. Hasta ölmek üzereyse yan etkilere bakmadan her önlem alınır.*

Sağlık boyutu bir yana koronavirüsün ekonomide yol açtığı ve giderek daha fazla açacağı tahribat çok büyük. Günlerdir bu soruna dikkat çekmeye, neler olduğunu ve gelecekte neler olabileceğini irdelemeye çalışıyoruz.

Sorundan yalnızca bir kesim etkileniyor değil. Sorun, domino taşlarının yıkılması gibi hemen herkesi etkiliyor. İşte bu gerçeğe hareketle 23 Mart Pazartesi günü yazımızda, köşemizi bir gün sorunun taraflarına açacağımızı belirttik.

Bugün bize iletilen görüşleri özetlemeye çalışacağız. Bu arada okurlarımızdan gelen görüşlerin hiçbirinde isim kullanılabileceği özellikle belirtilmediği için biz isimleri saklı tutmayı uygun bulduk.

"İşyerimiz kapalı, kirayı ödeyemeyiz ki..."

Ankara'dan yazan bir okurum yeni bir işyeri açmanın heyecanını nasıl bir anda yitirdiklerini anlatıyor:

"Kardeşim ve ben iki ortağımızla birlikte Kızılay'da ocak ayında bir kafe açtık. Çikolata ağırlıklı tatlılar satacağımız bir kafe. Dekorasyona çok para harcadık, bu bölgede kiralar da zaten çok yüksek, ama umutla işe giriştik. Kendi kendimize yeter duruma gelmek üzereyken korona krizi patlak verdi ve üniversiteler tatil edilince işler aksamaya başladı. Tam 'Hiç yoktan iyidir' diyorduk ki bu sefer benzer tüm yerler gibi bizim işyerimiz de kapatıldı. 15 bin liranın üstünde kiramız var. Stopaj falan derken kira giderimiz 20 bin lirayı buluyor. Dokuz elemanımız vardı, hepsini mecburen evlerine gönderdik. Onlara şimdilik maaşlarının bir kısmını ödeyebiliyoruz ama bunu uzun süre devam ettirmemiz mümkün değil. Şimdi işyeri sahibimizle oturup konuşacağız, ne yapabiliriz, diye. Kira ödeyecek paramız yok. Ödeyemeyince ne olacak, bilmiyoruz. Karşı tarafı da düşünüyoruz. İşyeri üç kişinin ortak mülkü. İkisinin kira dışında geliri var, birinin bildiğimiz kadarıyla yok. Biz kira ödeyemezsek o kişi ne

yapacak inanın onu bile düşünüyorum. Kapalı işyerleri için üç ay kira ödenmemesi tahliye gerekçesi olmayacak ama bu kiranın karşılanması değil ki, yalnızca öteleme. Virüs tehlikesi geçse ve üç ay sonra işyerimizi açsak bile ne kadar zamanda toparlanabiliriz, şimdi ödeyemediğimiz kirayı o zaman ödeyecek güce ulaşabilir miyiz, bilmiyoruz. Devlet, bu kira konusunda bir şey yapmak zorunda."

Yıllardır Ankara'da yaşayan biri olarak Kızılay civarını çok iyi biliyorum. On beş yıl çalıştığım Anka Ajansı da Kızılay'daydı. Kızılay civarında müşterisi ağırlıklı üniversite öğrencisi belki yüzlerce pub, kafeterya, lokanta ve benzer işyeri vardır. Dolayısıyla bu kapatma kararından sonra yalnızca Kızılay'da en az birkaç bin kişinin işsiz kaldığını söylemek yanlış olmaz.

Ya kira ile geçinenlerin durumu?

Konu yine işyeri kirası... Bu okurumuz masanın karşı tarafında oturuyor:

"1 Mart-1 Haziran 2020 tarihleri arasında kapalı olan işyerlerinin kiralari ödenemeyince tahliye davası açılması yasaklanmış. Yani operasyon tamam, artık bu karardan yüz bulmuş hangi kiracı önümüzdeki üç ayda kira öder acaba? Bu durumda, bu kiracıların ödediği kira ile geçimini sağlayan, kredi kartını ödeyen, vergisini ödeyen, ödemezse cezası çatır çatır tahsil edilen işyeri sahipleri ne yapacak? Demokrasi istiyoruz; kiracılara verilen borç ödememe hakkında biz de faydalanmak istiyoruz; eşitlik ve adalet olursa seviniriz. Kiracısı kira ödemeyen, yani geliri kesilen mülk sahiplerine ne gibi haklar verilecek acaba, bir açıklama duyabilirsek çok memnun oluruz."

Belli ki kira gelirinden yoksun kalan okurumuz fazlasıyla öfkeli. Tümüyle haksız diyebilir miyiz?

Çekinin arkası yazılacak diye karalar bağlayan var

Bir okurum açıklanan ekonomik paketten hiçbir şey çıkmadığını dile getiriyor ve yaşadığı hayal kırıklığını ifade ederek yazıyor:

"Benim biri AVM içinde, biri cadde üstünde iki halı mağazam var. Ben aylık 200 bin lira çek ödemek durumundayım. Mağazalara giren çıkan yok. Ben bu çekleri nasıl ödeyeceğim? Benim 21 yıldır bir tane dahi çekimin arkası yazılmadı. Cumhurbaşkanı'nın açıklamasını dört gözle bekledik, ama bir şey çıkmadı."

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 18 Mart'ta Çankaya'da açıkladığı önlemler paketiyle ilgili olarak "Gözümüzü televizyona dikip ne çıkacak diye bekledik ama hayal kırıklığına

uğradık" diyen yalnızca halı mağazası sahibi okurum değil. Diğer mektuplarda da bu hayal kırıklığının izlerini görmek mümkün.

"Şu iş bitsin, bir süre iş almayacağım"

Bir yakınımın evi bulunan eski bir apartmana asansör yapılıyor. Asansörü yapan firmanın sahibiyle tanıştım. İnsan kendini ister istemez bir korona sohbeti içinde buluyor. Geçenlerde telefonda konuştuk, işlerinin durumunu sordum, herkes gibi o da dertliydi:

"Şu işi bir tamamlayayım, muhtemelen bir binaya daha asansör yapacağım, sonrasını bilemiyorum. Önümüzü görme şansımız yok, muhtemelen bir süre hiç yeni işe girişmeyeceğim. Asansör için bazı parçaları ithal etmek zorundayız. Ama şu koşullarda nasıl ithalat yaparız ki. En iyisi önümüzdeki sis dağılana kadar beklemek."

Sisli ortam ve önünü görememek... İş aleminin en sevmediği durum...

İş yapsanız paranızı alabileceğiniz misiniz, yapmasanız şirketin devamlılığını sağlayabilecek misiniz...

Kira ve ücret; ödeyen için de dert, ödenen için de...

Birkaç gün önce arabama bindim ve Ankara'da dolaştım. Başkent'in o hep kalabalık caddeleri bilimkurgu filmlerdeki gibi boş, çoğu işyeri kapalı.

Bazı işyerleri kapısına zorunlu olarak kilit vurdu. Bazıları ise hem çalışanlar açısından kaygı duyulduğu için, hem de zaten müşteri gelmediği için artık açık kalmaya gerek duymuyor. Onlar da kendiliklerinden kapalı kalmayı tercih ediyor.

Korona yüzünden ortaya çıkan ekonomik kriz giderek büyüyecek. Krizin en yakıcı tarafı da işsizlik ve refah kaybı olacak.

4.5 milyon dolayındaki işsiz sayısı birkaç milyon kişi artarsa şaşırılmayalım.

O yüzden ne yapılacaksa şimdi yapılmak zorunda. Geçenlerde "Para basmak mı, şimdi değilse ne zaman" diye yazdık. Hasta ölmek üzereyse her önlem denir. Bizim ekonomimiz de ölmek üzere. Ne yaparsak, olabilecek yan etkileri düşünmeden şimdi yapmak zorundayız.

Sorunun yalnızca çalışanların sorunu olmadığını da görmemiz gerekiyor. İşyerlerini de ayakta tutabilmeliyiz ki sorun geride kaldığında çalışılacak yerler olsun.